נטע גנור (28), רונן ארגלזי (40) וקובי רבנו (46), הסובלים משיתוק מוחלט בגופם, הם ההוכחה לכך שלא צריך שתי ידיים מתפקדות כדי לצייר ציורים מרהיבים. השלושה, שנעזרים בפיהם בלבד, משתייכים לארגון עולמי שבו חברים 700 ציירים מקצועיים. "כדי לצייר במצבנו הקשה אנחנו חייבים להיות אנשים שמאמינים בעתיד ולא נתפסים לייאוש"

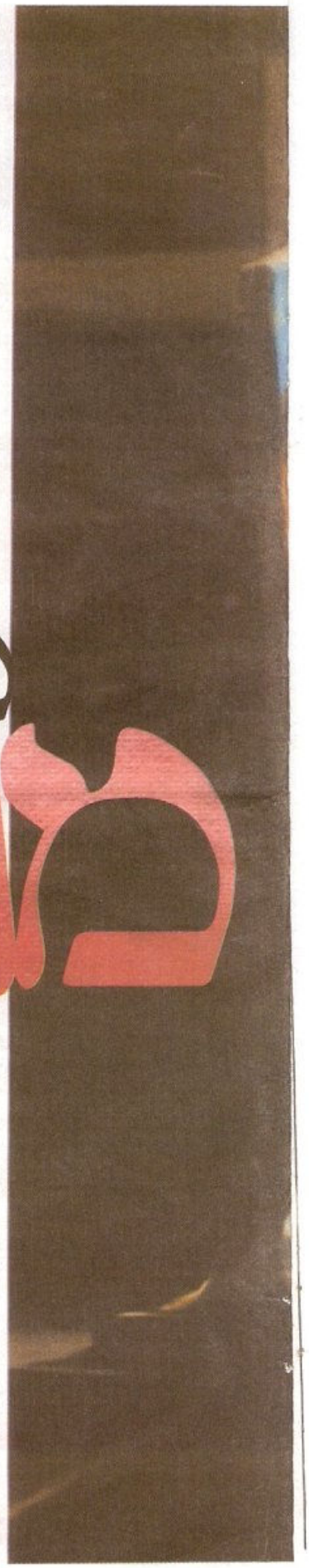

מפיקים מרגליות

איילת נגב // **צילומים: טל שחר**

ב"ארון הזיכרונות" בביתה של נטע גנור, 28, מקופלים החיים שלפ־ני: מזכרות של תלמידת כיתה י' שניגנה בפסנתר במשך שבע שנים והייתה, כפי שהיא מתארת כאתר האינטרנט הסמגוני שלה, "תיכו־ניסטית חננה שהיא גם ספורטאית בשעות הפנאי ואוהבת מאוד אמ־נות ויצירה". בארון הזה אפשר למצוא חמש מדליות וזהב שבהן זכתה בתחרויות אתלטיקה אזוריות של בתי ספר, לצד עבודות יד שעשתה – פסלונים, אבנים צבועות, עבודות תפירה ורקמה ומגשי ארוחת בוקר מפוסלים ב"פימו" ועליהם כלי אוכל זעירים עמוסים בפירות ולחמניות שגילגלה באצבעות דקיקות מהחימר הצבעוני.

ב־25 בנובמבר 1994 חזרה נטע בת ה־15 מבית הספר רנה קאסן בירושלים, ואחרי ארוחת הצהריים חשה לפתע נימול בגב וכאב חד בשכמות. לרגע חשבה שאולי אלה כאבים הנובעים ממאמץ יתר בגלל תחרות האתלטיקה שהתכוננה אליה, אלא שאז נשמט מידה הטלפון והיא צעקה לאמה שהייתה בחדר הסמוך. "אני עוד זוכרת את הפעם האחרונה שהייתי על הרגליים, מתרוצצת באי־שקט, ואז התמו־טטתי על הרצפה, מתנשמת קשה", היא משחזרת. 45 דקות חלפו מהרגע שבו עוד עמדה נטע על רגליה ועד שלקחה בשיתוק סופי ומוחלט.

בתום עשרה ימים במחלקה לטיפול נמרץ קבעו המומחים כי מדובר ב־TM, דלקת חריפה הפו־געת במעטפת מרכז מערכת העצבים וגור־מת לשיתוק הגוף. רק כחמישה ישראלים בשנה נפגעים מדלקת זו, ועוצמת הנזק תלויה בנקודה שבה היכתה. במקרה של נטע הפגיעה הייתה קשה ביותר: שיתוק של ארבע הגפיים וגם רוב שרירי הנשי־מה. "ככל הנראה זה נגרם מווירוס, שבילבל את המערכת החיסונית וגרם לגוף לתקוף את עצמו", אומרת האם, אתי גנור. "נטע הייתה מונשמת, ואנחנו התייעצנו עם הרב פירר שהפנה אותנו לרופאה מו־מחית, שעזרה לה להיגמל מהמכונה". שנה וחצי מיום הפגיעה נשמה נטע בכוחות עצמה, ואז התחילה לכתוב בעיפרון המוחזק בפה. מצב הגוף והגפיים, עם זאת, כמעט ולא השתפר, והיא יכולה רק להזיז מעט את זרועה השמאלית. אין לה שום תחושה בגוף.

בבית החולים השיקומי "אלין" התעקשה נטע להמשיך בלימודים בעזרת מורים שהגיעו אל חדרה. "לפני כן נעזרתי ברשימות, אבל כעת, כיוון שלא יכולתי לכתוב, גיליתי שאני יכו־לה לעשות גרפים וחישובים מתמטיים בראש. תמיד אהבתי ללמוד, ועד כמה שהמצב היה תלוי בי, רציתי לחזור למסלול ולעשות את מה שהייתי עושה אילו לא קרה מה שקרה. לא יש־בתי וחיכיתי שיחזירו לי את החיים שהיו לי", היא מספרת בחיוך כובש. חלק מהבגרויות עשתה בעל פה מול הבוחנים שהגיעו אליה לבית החולים.

<<<

"עד היום אחותי ואני אוהדות שרופות של הפועל ירושלים בכדורסל והולכות למשחקים בחולצות אדומות. הייתי ונשארתי ספורטאית בנשמה". נטע גנור

(המשך מעמוד קודם)

"אבל היו מקצועות כמו מתמטיקה ואנגלית שבהם החלטתי להיבחן בכתב, וכתבתי בפה. הורידו לי שאלה כדי לתת לי יותר זמן, כי קצב הכתיבה שלי היה איטי פי שלושה משל אדם רגיל. מרהים שזה כתב שלי כשאני מחזיקה עיפרון בשיניים די דומה לזה שהיה לי כשכתבתי ביד, מה שמראה שהכתיבה באה מהראש".

בשיקום פגשה נטע את מיר'לה, צעירה נכה שציירה במכחול שהחזיקה בין בהונות רגליה. "למרות שערד הפגיעה לא ציירתי בכלל, החלטתי ללכת על זה", מספרת נטע. "אני זוכרת את הניסיון הראשון. החזקתי את המכחול בין השיניים, הראש שלי רעד, ויצא לי ציור שילדים בני שנתיים היו מתביישים בו. אבל לא ויתרתי. רודה שלי, אידית, שהיא צייירת, נתנה לי כמה שיעורים בסיסיים של אור וצל ופרספקטיבה, ומשם המשכתי לבד".

שלושה אופנועים וטרמפולינה

היום נטע גנור בת ה־28 היא הצעירה מבין 15 "אמני הציור בפה או ברגל" בישראל, ארגון המורכב מצייירים מקצועיים הסובלים מנכות של 100 אחוז ואינם יכולים להשתמש בידיהם – ארבעה שלקו בשיתוק מוחין מלידה, שישה (ובהם נטע) שהוכו במחלות במהלך חייהם, שלושה שנפצעו בתאונות אופנוע, אחר בתאונת מצנח רחיפה ואחר מקפיצה על טרמפולינה. כמעט כולם מציירים בעזרת הפה, מלבד שניים – רויטל שלובסקי ואריה גנון – שאוחזים את המכחול באצבעות רגלם הימנית.

בבתים רבים – בעיקר בישראל, אבל לא רק – נמצאים יומנים, לוחות שנה, אגרות ברכה, הגרות של פסח ותחתיות לצלחות ולכוסות המעוטרים בציוריהם. "איבדנו את יכולת השימוש בידינו, נפצענו אך לא נכבענו", מסביר איציק אדיר, צייר ומורה לאמנות תושב סביון, נשוי ואב לשלושה, המצייר בפה בעקבות תאונה. "למדנו ופיתחנו דרך להביא את עצמנו לידי ביטוי ומימוש דרך הציור. מטרתנו להיות גוף עסקי בלתי תלוי ולא ארגון צדקה".

אדיר הוא חבר ההנהלה הבינלאומית של הארגון, שמרכזו בליכטנשטיין. לארגון, שהוקם ב־1956, סניפים ב־74 מדינות, ובסך הכל 700 ציירים ברחבי העולם. יהושע בריל, שבן משפחתו נפגע בשיתוק מוחין, הקים את הסניף הישראלי ב־1965. בראש הסניף, שנמצא בפתח תקווה, עומד כ־25 שנה בנו ליכטנפלד. כלתו, מיקי ליכטנפלד, מתאמת הארגון, מבקרת אחת לחודש בביתו של כל צייר, עוקבת אחר התקדמותו ומארגנת תערוכות קבוצתיות כמה פעמים בשנה. התערוכה הקרובה תיפתח ב־13 באוקטובר בהיכל התרבות בפתח תקווה. כל אחד מהאמנים מקבל תמלוגים על הדפסת עבודותיו, וכן מלגה חודשית המשמשת למימון חומרים והשתלמויות בציור ולצורכי קיום.

"הקריטריונים לקבלה לארגון הם מקצועיים. לא די להיות אמן ולהיות נכה במאה אחוז בארבע הגפיים", מסבירה מיקי ליכטנפלד. "הציור חייב להיות דרך חיים, ורמת העבודות צריכה לעבור ביקורת הוועדה בליכטנשטיין, שבה יושבים ציירים נכים ובריאים גם יחד". אחת לשנה היא אוספת דוגמאות מעבודותיהם החדשות של הציירים ושולחת אותן לליכטנשטיין לצורך הערכה. "אמן שמתקבל חותם על תיזה, שבו הוא מתחייב לצייר מספר מינימום של עבודות – לפחות עשר בשנה, ואנחנו חותמים שנראג להפצתן ולשלם לו מלגה חודשית. לא פעם הוועדה האמנותית הבינלאומית מעירה לאמן ומכוונת אותו לטכניקות או לחומרים נוספים. עבודות נבחרות של הציירים הישראלים מתפרסמות גם בלוחות שנה המופצים בארצות אחרות, ואין סיפוק גדול יותר מלדעת שהציורים שלהם הופכים לגלויות חג מולד בסינגפור, ביפן או באוסטרליה".

הציורים אינם מעידים שהציירים רתוקים רוב הזמן לבתיהם: רבים מהם מציגים נופים אקזוטיים מארצות רחוקות, מראות מרהיבים שנשאבו מגלויות נוף או מצילומים המופצים באינטרנט. "כדי לצייר במצב הקשה שבו אנחנו נמצאים, אנחנו חייבים להיות אנשים שמאמינים בעתיד ולא נתפסים לייאוש", אומר רונן ארגלוי, 40, מתל אביב. "לכן זה לא מקרה שרוב הציורים שלנו צבעוניים, מלאי חיים, של אנשים שאוהבים את החיים".

מכיוון שהמוצרים מיועדים לקהל הרחב, רוב הציורים הם מיניאטורות של פרחים, חיות או נופים רוגעים, אבל בנוסף לכך כל אמן מוזמן ורשאי לצייר כראות עיניו בכל נושא וסגנון ובכל גודל שהוא. "המבחן האמיתי שלהם הוא לאו דווקא בציורים המיועדים למכירה, אלא דווקא בציורים העצמאיים, שבהם הכישרונות באים לידי ביטוי במלואם", אומרת ליכטנפלד. האמנים גם רשאים להציג ולמכור את ציוריהם באופן פרטי ושלא במסגרת הארגון.

בגיל 19 כבר הייתה לנטע גנור תעודת בגרות מלאה, בציון ממוצע של 111, שאותה עשתה במיטתה בבית החולים השיקומי בירושלים. משם עברה המשפחה לראשון לציון, לבית שהותאם לצרכים המיוחדים: וילה מרווחת עם מעלית מן הסלון לקומה השנייה, שם נמצא חדרה של נטע. היא המשיכה לתואר ראשון במדעי המחשב במכללה למינהל וסיימה בהצטיינות. "שמונה חודשים חיפשתי עבודה, ואף אחד לא היה מוכן לתת לי אפילו צ'אנס ולבדוק מה יש לי להציע, כי המחשבה על עובדת בכיסא גלגלים שלא יכולה להזיז אצבע מרתיעה מדי". חברת ההייטק האמריקאית "אפלייד מטיריאלס", שרכשה בארץ שתי חברות, הסכימה לבחון אותה וקיבלה אותה לעבודה. היא עובדת שם כבר חמש שנים במקביל ללימודים לתואר שני במינהל עסקים ומעורבות מידע.

היא מציירת במצב של חצי־שכיבה ("אני אוהבת את הסוריאליסטים ובעיקר את מגריט, ונהנית לצייר ציפורים ושמיים, אולי בגלל שאני רוצה לפרוש כנף"), ולא יכולה ללכת לישון לפני שסיימה ציור שהתחילה לעבוד עליו באותו יום. זה למעלה משנה יש לה חבר, מהנדס אלקטרוניקה במקצועו, שאותו הכירה באתר ההיכרויות ג'יי־דייט. "חשפתי הכל, שמתי את כל הקלפים על השולחן, והוא מהבודדים שזה לא הרתיע אותם", היא אומרת. "כי היו בחורים שהכרתי שיצאנו פעם־פעמיים ואמרו שלום. כתבל'ס, אני מאוד מבינה אותם".

בגיל 28, הישגיה של נטע גנור מעוררי פליאה: גוף שכמעט אינו קיים, מצויר בכותות נפש עצומים. "נפגעתי בגיל כל כך צעיר, וחלומות מה אהיה כשאגדל עוד לא היו לי, אבל אני מניחה שאלמלא נפצעתי הייתי לומדת וטרינריה או ביוטכנולוגיה, כלומר, מסלול לא שונה בהרבה מזה שאני הולכת בו", היא אומרת. "אבי היה כדורסלן ואחותי כדורסלנית מקצועית, ועד היום שתינו אוהדות שרופות של הפועל ירושלים ואנחנו הולכות למשחקים לבושות בחולצות וצעיפים אדומים. הייתי ונשארתי ספורטאית בנשמה".

משפחה חדשה

רונן ארגלוי מתל אביב היה מדריך בתנועת הנוער העובד והלומד, כאשר בגיל 16 קנה אופנוע. "שנה שלמה נהניתי מהאופנוע, ואז החלטתי למכור אותו כי הגיע הגיל שבו יכולתי לעבוד למכונית", הוא מספר. "פירסמתי מודעה בעיתון, וכמה ימים לפני המכירה ישבתי עם חברים על חוף הים והתחשק לי לעשות סיבוב קטן ולהביא שתייה. נסעתי במהירות של עשרה קמ"ש, אבל לצערי הרב, מחוסר ריכוז של שנייה, האופנוע התנגש בתלולית חול ואני נחתתי על הצוואר".

<<<

"אני זוכרת את הניסיון הראשון", מספרת נטע. "החזקתי את המכחול בין השיניים, הראש שלי רעד, ויצא לי ציור שילדים בני שנתיים היו מתביישים בו. אבל לא ויתרתי. אני נהנית לצייר ציפורים ושמיים, אולי בגלל שאני רוצה לפרוש כנף"

מיקי ליכטנפלד, מתאמת הארגון: "הקריטריונים לקבלה הם מקצועיים. לא די להיות אמן נכה במאה אחוז בארבע הגפיים. הציור חייב להיות דרך חיים, ורמת העבודות צריכה לעבור את ביקורת הוועדה בליכטנשטיין, שבה יושבים ציירים נכים ובריאים"

מרגליות

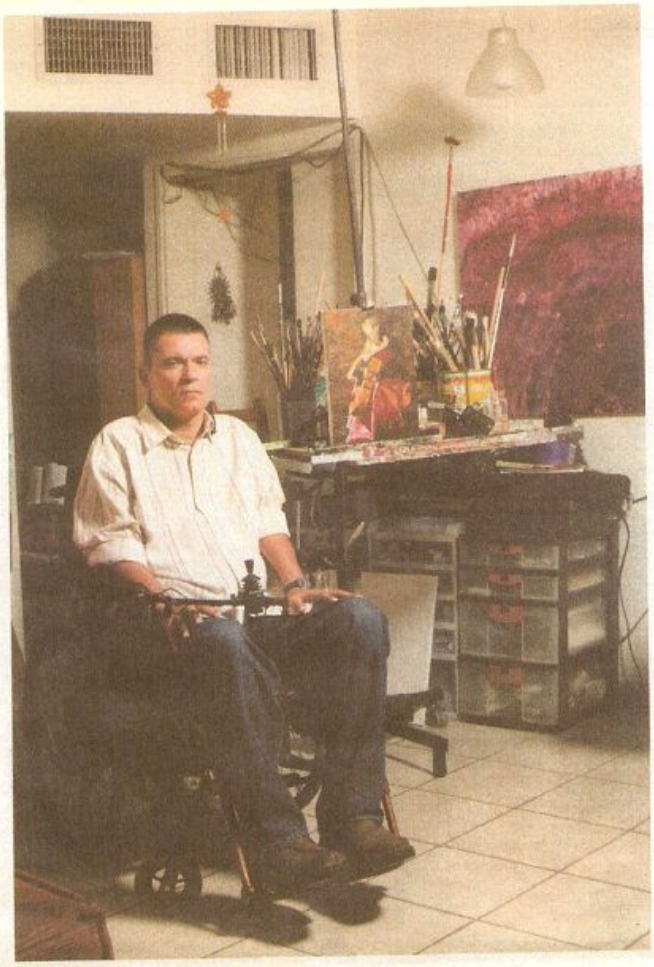

"אני מניח שאלמלא התאונה לא הייתי צייר, אבל היום זה חלק מרכזי בחיי". קובי רבנו

קובי רבנו

קובי רבנו: "אף פעם לא שירבטתי אפילו, וזה נראה לי לא מציאותי לצייר, אבל ביקשתי מאשתי שתקנה לי צבעים ומכחולים, וכבר בניסיון הראשון יצא ציור: דלת עם כר פרחים על המדרגות. עובדה שאני מסוגל לצייר הייתה תגלית, והיא נותנת לי סיפוק אדיר"

(המשך מעמוד קודם)

בשבועיים הראשונים עבר רונן שלושה אירועים של רום לב וחמישה ניתוחים בצוואר ובעמוד השדרה. כשהתייצב מצבו נשלח לשיקום בבית החולים שיבא. "ראיתי חבר'ה יושבים על כיסאות גלגלים, ובתוך תוכי הבנתי שגם אני הולך להיות אחד מהם. אלמלא התמיכה של ההורים, האחים והחברים, לא הייתי מחזיק מעמד".

כשהחבר'ה שלו הלכו לנח"ל, זו הייתה בשבילו מכה קשה, "כי רציתי מאוד מאוד להתגייס. הייתי קם בבוקר, יושב בין ארבעה קירות ושואל את עצמי מה אעשה עם החיים שלי". בגיל 20 אמר להוריו שהוא רוצה להיות עצמאי, והם בנו לו בית צמוד קרקע שמותאם לצרכיו. בעצת העו"ס הסוציאלית למד גרפיקה ממוחשבת, וכיוון שאינו מסוגל לאחוז דברים התקינו לו טבעות פלסטיק המאפשרות לו ללחוץ על המקלדת.

חמש שנים אחרי הפציעה הגיע אליו חבר צייר. "נדלקתי על הציורים שלו וחשבתי, למה שאני לא אציירץ הלכנו יחד לקנות צבעים ומכחולים, שמנו הכל על השולחן. החבר שלי מצייר בידיים, אבל אני הרי לאחוז דברים בידיים לא יכול, אז באופן הכי ספונטני ביקשתי שיכניס לי את המכחול לפה. בהתחלה יצאו לי קשקושים, אבל מהר מאוד ראיתי שנפתח לי עולם חדש שבו אני יכול להביע את מה שאני רוצה".

ארגון "אמני הציור בפה או ברגל" שמע עליו ויצר איתו קשר, "וכשמיקי ראתה את העבודות שלי, היא אמרה שבדי להתקבל אני חייב להשתפר. זה נתן לי מוטיבציה, וכשהגעתי לרמה הדרושה היא שלחה את הציורים שלי לוועדה בחו"ל. כשהתקבלתי הייתי מאושר, כאילו הצטרפתי למשפחה הדשה". הוא למד עוד ארבע שנים במדרשה לאמנות בבית ברל וברמת השרון וקיבל תעודה של מדריך מוסמך לציור. היום, בגיל 40, הוא מצייר בלי הפסקה נופים, אנשים ומופשט. בלחיצת כפתור הוא יכול להזיז את הבד על כן הציור החשמלי וכך לצייר גם ציורים גדולים. בסרטון המצורף באתר האינטרנט שלו מדהים לראות כיצד הוא מצייר על סוס פיברגלס ענק.

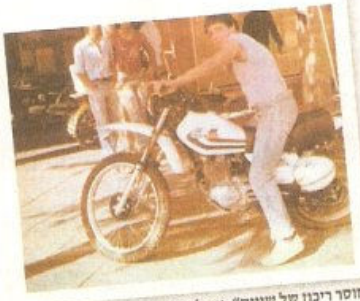

"חוסר ריכוז של שנייה". ארגלזי בצעירותו עם האופנוע

סוסים הם מנושאי הציור האהובים עליו – לפני התאונה הוא אהב לרכוב עליהם.

רונן נוסע ברחבי הארץ ומרצה על תאונות דרכים בבתי ספר ובמרכזי טראומה. "אני נכנס לכיתות, מספר את הסיפור האישי שלי ומסביר על התאונה ועל חזי היצירה שבאו אחריה". הילדים מקבלים דפים וטושים, ובהדרכתו הם מכנים סים את הטוש לפה ומנסים לצייר. "אחר כך אני שואל איך הרגישו. אחד אומר שזה כואב בשיניים, השני אומר שזו תחושה של חוסר אונים, והשלישי אומר 'לא הייתי רוצה להיות בלי ידיים'. ואז אני אומר שהמטרה של התרגיל היא לא להראות כמה יפה הם יכולים לצייר בעזרת הפה, אלא לתת להם הזדמנות להיכנס לחיים שלי לכמה רקות ולהרגיש מה זה להיות בלי ידיים. כמה חוסר זהירות של רגע יכול להפוך את החיים על פיהם".

ב־23 השנים מאז פציעתו היו לו בנות זוג למשך חודשים או שנים, והוא גם היה נשוי למשך שנה. "הגבול בין להרים ידיים לבין לקחת את החיים בידיים מאוד מאוד דק. קל מאוד להרים ידיים, אבל אני מסתכל על חצי הכוס המלאה ורואה מה כן אפשר לעשות בחיים, ולא מה אי־אפשר לעשות. אני מחובר מאוד ליהדות. אני לא כועס על אלוהים ולא שואל למה הוא עשה לי את זה. אולי הייתי צריך להיהרג והוא הציל אותי. הרי יכולתי להישאר צמח כל החיים".

באתר האינטרנט של "אמני הציור בפה או ברגל", www.mfpa.co.il, ניתן למצוא קישורים לאתרים של הציירים השונים, בהם נטע ורונן.

הברקה של רגע

לעומת עשרות אלפי הנכים הקשים שחיים בישראל, נדמה ש־15 ציירים הוא מספר קטן, אבל הדבר מעיד על האנרגיות האדירות שנדרשות כדי להתמודד עם עצם החיים – אנרגיות שלא תמיד מותירות מקום לביטוי אמנותי. "יחסית ל־7 מיליוני התושבים בישראל, מספר המציירים בפה או ברגל גדול הרבה יותר מאשר במדינות של עשרות מיליוני תושבים", אומר קובי רבנו (46) מרמת גן. "כנראה שאצלנו יש יותר אנשים עם מוטיבציה. כי לא כל אחד חושב שהוא יכול, ולא לכל אחד יש חשק".

הטרגדיה שלו הגיעה בקיץ 1993. קובי, אז בעל בית ספר למצנחי רחיפה שבאמתחתו זכיות בתחרויות גלשני אוויר ומצנחי רחיפה, היה עסוק בתחביב העיקרי כאשר רוח פתאומית העיפה את המצנח שלו וחבטה אותו אל צלע ההר. הוא שבר חוליה בצוואר ונשאר משותק בארבע גפיו. הוא היה אז אב לשני בנים קטנים, אבל לאחר הפציעה הגיע הקץ לנישואיו. כעבור שנתיים, כשהיה בשיקום בשיבא, פגש את מרים, אחות בבית החולים. היום יש להם ילדה בת חמש והם מצפים לעוד תינוקת שעתידה להיוולד בקרוב.

במהלך השיקום ראה קובי גלויות עם ציוריו של יוחאי לוי, שנפצע אנושות בתאונת אופנוע ומצייר בפה. "אף פעם לא שירבטתי אפילו, וזה נראה לי לא מציאותי לצייר בכלל, שלא לדבר על לצייר עם הפה", אומר קובי. "אבל זה כנראה שקע לתוכי, כי עברו כמה שנים, ובמין הברקה של רגע ביקשתי מאשתי שתקנה לי צבעים ומכחולים, והמניסיון הראשון יצא ציור: ציירתי דלת עם כר פרחים על המדרגות. אף אחד לא הראה לי איך מציירים עם הפה. זה לא היה קשה – אני לא משתמש במילה 'קשה' לגבי הציור, כי זה הדבר היחיד שאני יכול לעשות ועליו אני לא יכול לוותר. עצם העובדה שאני מסוגל לצייר הייתה תגלית, והיא נותנת לי סיפוק אדיר".

רונן ארגלזי

רונן, שנפל מהאופנוע ועבר חמישה ניתוחים בצוואר ובעמוד השדרה, מרצה כיום על תאונות דרכים ומדריך את התלמידים איך לצייר עם הפה. "המטרה לתת להם הזדמנות להרגיש מה זה להיות בלי ידיים. כמה חוסר זהירות של רגע יכול להפוך את החיים על פיהם"

קובי מתנהל בעזרת כיסא גלגלים חשמלי שהוא מפעיל באמצעות מוט דקיק שהוא אוחז בפיו. אותו מוט מאפשר לו גם לתפעל את כן הציור החשמלי ולהזיז את הבד. כשהוא מחליט על הצבעים, אשתו, או המלווה האישי שלו שמתגורר בבית, מוציאים את הצבעים הדרושים מהשפופרות ומניחים אותם על הפלטה. קובי מערבב את הצבעים בעצמו, בעזרת המכחול שהוא אוחז בפיו.

על קירות הבית תלויים עשרות מציוריו המרהיבים: נופים, מופשט, דיוקן עצמי, נשים סוערות ומלאות תנועה. הוא מצייר את הנוף הנשקף מחלון דירתו שבקומה השישית או יוצא לשטח. חלק מהנושאים הוא שואב מגלויות או מסרטים וטלוויזיה. מתוך סדרה של עשרה ציורים שבה צייר את ז'קלין דו־פרה, הצ'לנית הנודעת שחלתה בטרשת נפוצה, רכש בנק לאומי שישה והם נתלו במשרדי ההנהלה. "אני מניח שאלמלא התאונה לא הייתי צייר, אבל היום זה חלק מרכזי בחיי. אני לא מאמין שמישהו מאלה שקנו את הציורים שלי עשה את זה בגלל שזה מצויר בפה. אם לא אוהבים ציור, אי־אפשר לעבור על פניו יום יום ולהגיד, איזה יופי, הוא צייר את זה בפה". ■

eilatn@yedioth.co.il

מרגליות

"הגבול בין להרים ידיים לבין לקחת את החיים בידיים מאוד דק. אני מסתכל על חצי הכוס המלאה ורואה מה כן אפשר לעשות בחיים, ולא מה אי־אפשר לעשות". רונן ארגלוי ואחד מציורי הסוסים שלו